

Opvoeden: meesterlijk

Toen psycholoog Wayne Dyer in de keuken eieren stond te bakken, ving hij het gesprek op tussen zijn twee tienerkinderen aan de ontbijttafel. “Als jij geen voeten had, zou je dan schoenen aantrekken?” Waarop de ander verstoord reageerde: “Wat is dat een domme vraag. Als ik geen voeten had, natuurlijk zou ik dan geen schoenen aantrekken!” “Waarom draag je dan een bh?” Een geweldige dialoog, die elke ouder met tienerkinderen kan herkennen. Vlijmscherp, gevat, vol humor en kwetsend. Wat doe je op zo’n moment als ouder?

Kinderen jonger dan tien jaar schijnen gemiddeld zeven conflicten per uur met elkaar te kunnen hebben. Als je daar als opvoeder bovenop zit, jezelf de rol als scheidsrechter toebedeeld, ben je op het einde van de dag gesloopt. Dan ben je blij wanneer je kinderen naar school kunnen of in bed liggen. Maar het kan ook anders.

Kinderen zijn meesters in het jou leren hoe het zit. Hopelijk is het goed gesteld met je welbevinden en heb je wat gevoel voor humor. Dan kom je in je opvoeding een heel eind. Wanneer je wat afstand durft te nemen en wanneer de omgeving veilig is, kunnen kinderen krachtige pedagogen zijn en elkaar opvoeden.

Een voorbeeld: ze lossen het zelf op

Vijf kleuters speelden samen winkeltje. Het was een vrij repeterend spel, waarbij ze om beurten boodschappen deden bij een juffrouw met een kassa. Eén grote, stevige kleuter dwaalde er ruw doorheen. Hij duwde de keurig opgebouwde rij aan de kant, bestelde zijn boodschappen en stapte dan stevig weg. Om vervolgens weer wat kinderen aan de kant te duwen en eerder dan eerlijk was weer boodschappen te doen. Ik voelde de verontwaardiging in me oplaaien en keek verbaasd naar de rustig observerende begeleiding. “Doe je niks?”, vroeg ik haar. “Zolang hij niemand beschadigt niet”, zei de begeleidster rustig en ze keek weer naar de spelende kinderen. “Dit is toch wel erg oneerlijk...”, vond ik. “Ach”, zei ze relativerend, “het kind is pas een dag op school. Hij komt uit Polen en spreekt de taal niet. Kinderen begrijpen dat hij het spel nog niet doorheeft en geven hem de ruimte. Er komt zo meteen echt wel een moment dat ze het zat zijn en gaan ingrijpen.” En inderdaad, dat moment kwam. Met zachte hand werd het kind door zijn vrienden in het spel gecorrigeerd.

Op deze school zien de begeleidsters de kinderen als competent en capabel. Ze geloven dat kinderen mogelijkheden hebben om hun eigen processen aan te gaan en hun eigen leringen te trekken. Er zijn wel grenzen: de kinderen mogen elkaar niet beschadigen en geen pijn doen. De kinderen leren hier al heel jong om elkaar aan te spreken op gedrag dat ze niet prettig vinden.

***Laissez-faire* of begeleiden**

Kinderen elkaars pedagoog laten zijn en ze de ruimte geven, betekent geenszins een houding van *laissez-faire*. Een opvoeder of leerkracht mag niet negeren wat er gebeurt in de omgeving. Carl Rogers introduceerde kwaliteiten die ondersteunend kunnen zijn bij het opvoeden en begeleiden van kinderen: aanvaarding, echtheid en empathisch vermogen.

Aanvaarding betekent dat je vooral accepteert dat kinderen zijn zoals ze zijn. Dat ze zich op hun eigen specifieke manier uiten. En dat die keuze soms wat ongelukkig is, maar dat het voor dat kind op dat tijdstip in die context wellicht de beste keuze is die het dan heeft. Aanvaarding betekent niet dat je grenzeloos accepteert wat er gebeurt. Wanneer in het voorbeeld van Wayne Dyer stelselmatig een kleiner zusje gekleineerd wordt aan de ontbijttafel, mag je zeker ingrijpen. Het is voortdurend nadenken over wat acceptabel is en wat niet. Kinderen kunnen daarbij boeiende gesprekspartners zijn en weten op ontspannen momenten heel goed aan te geven waar grenzen liggen. Of niet, en dan ben jij er als volwassene om te begrenzen.

Echtheid is voor kinderen een belangrijke factor, zowel op school als thuis. Weten wat je aan je ouder of leerkracht hebt, geeft je de ruimte om te groeien en jezelf te zijn. Wanneer een ouder of leerkracht zich af en toe kwetsbaar durft op te stellen, geeft dat een kind de ruimte om zichzelf al dan niet te herkennen in het verhaal en te groeien. Wanneer een ouder of leerkracht doorslaat in echtheid en zich structureel uit in verdriet, boosheid of irritatie, kan dat voor kinderen moeilijke situaties opleveren. Het kind distantieert zich van de ouder/leerkracht of het kind gaat hetzelfde gedrag vertonen, omdat dat de norm lijkt te zijn. In sommige pubergezinnen voert venijn en chagrijn de boventoon. Niemand voelt zich er prettig bij, maar het lijkt een gangbaar patroon te zijn geworden.

Empathie is het vermogen om je in de ander in te leven. Het is iets wat niet iedereen zomaar kan, iets wat voor sommige mensen erg moeilijk is. Er zijn leerkrachten en ouders die in lastige situaties aan kinderen vragen om zich te verplaatsen in de ander. "Weet je wel wat je de ander hebt aangedaan?" Dat kan een hele klus zijn, zeker als je nog boos bent, of als je je absoluut niet wilt verdiepen in de ander. Toch is het mooi om kinderen met regelmaat het perspectief van de ander te laten zien. Door vaker te observeren zonder direct in te grijpen of te oordelen, door kinderen in meerdere contexten te bekijken, ontdek je de drijfveren en de motivatie van de kinderen steeds meer. Ook hier kun je op ontspannen momenten het gesprek aangaan en luisteren naar wat de ander heeft aangezet om te doen wat hij heeft gedaan.

Hebben we dan een opvoedcursus nodig?

In vakbladen en op opinieforums wordt steeds vaker de vraag gesteld of er opvoedbegeleiding of opvoedcursussen voor ouders zouden moeten komen. Ik weet niet of we een opvoedcursus nodig hebben. Misschien moeten we ouders en leerkrachten wel veel meer als competente personen gaan zien. Er is vooral dialoog nodig. Ouders en leerkrachten zouden veel vaker met elkaar in gesprek mogen gaan over de opvoeding van kinderen. Niet om een taakverdeling te maken of een oordeel te vellen, maar om

samen naar situaties te kijken. Wat neem je waar? Wat doet het met je? Wat zou er aan de hand kunnen zijn? Vanuit de reconstructie van interacties kan inzicht groeien, bij leerkrachten en bij ouders. Zo kan het repertoire aan interventies groeien.

Terug naar psycholoog Wayne Dyer

Dyer heeft het in zijn boeken over 'soulmates'. Een soulmate is volgens Dyer een persoon waar je van kunt groeien. Doorgaans hangt daar een romantisch beeld aan vast van iemand die je helemaal aanvult, aanvoelt en aanvaardt. Dyer schetst voorbeelden van soulmates in de vorm van schoonmoeders, oudere zussen, ouders, partners en – erg leerzaam – je kinderen. Kinderen die irritatie en boosheid weten op te wekken, die je zou willen veranderen of uit zou willen zetten. Het zijn kinderen waar jij iets van kunt leren. Dyer stelt dat wij ons leven lang student en meester zullen blijven. En die rollen wisselen elkaar af. Het maakt je nederig en bescheiden, wanneer je op die manier naar de wereld kijkt. En het creëert een uitdaging, wanneer je de kinderen en volwassenen om je heen als je leermeesters en je studenten ziet.

Voor mij geeft het een mooi perspectief, om opvoed- en werksituaties op die manier te beschouwen: elkaars meester en elkaars student zijn. Met peuters, pubers en met partners. Meesterlijk!

Wilma van Esch

Wilma van Esch (1966) is projectleider van het expertisecentrum E.G.O. Nederland (onderdeel van Fontys Pedagogische Academies), eindredacteur van het tijdschrift Egoscoop en voorzitter van het docentennetwerk Jonge Kind. www.wilmavanesch.nl / w.vanesch@fontys.nl